

СТРІЙ

№4, 2022

Вісник з історії одягу

Стрій – науково-популярний журнал присвячений дослідженням з історії одягу. Журнал розміщує наукові та науково-популярні матеріали з історії одягу та уніформології, дослідження текстилю й аксесуарів цивільного та військового костюму, фалеристики та вексилології. Чільне місце у журналі посідають статті присвячені проблемам практичної реконструкції як окремих предметів та технологій, так і цілісних комплексів одягу та спорядження.

Журнал виходить один раз на рік та розповсюджується в електронному вигляді безкоштовно.

Історичний стрій

Сергій Шаменков

Поясний одяг давніх слов'ян та скандинавські «штани марнославодства» 3

Сергій Шаменков

Шаровари в гардеробі козацтва Правобережної України в 1695 р. 13

Сергій Шаменков

Козацький кунтуш із зібрання Дніпропетровського національного історичного музею ім. Д.І. Яворницького..... 17

Сергій Шаменков

Герої поеми “Енеїда” Івана Котляревського в контексті історичного строю епохи..... 25

Сергій Шаменков

Образи козаків у творчості Жана-П'єра Норблена 35

Сергій Шаменков

Опришки-збійники доби Олекси Довбуша: зовнішній вигляд, одяг та зброя..... 41

Графічна реконструкція

Сергій Шаменков

Графічна реконструкція мушкетера “Maison du Roi” 1625–1627 рр. 55

Етнографічний стрій

Людмила Климук

Конструктивний устрій керсетки із зібрання Українського центру народної культури “Музей Івана Гончара” 57

ISSN 2706-7203 (друкована версія), **ISSN 2706-7211** (електронна версія)

Редакційна колегія

Прокопенко В.М., к.х.н. (Київ)
Адаменко Д.В. (Київ)
Папакін А.Г., к.і.н. (Київ)
Сичевський С.В. (Київ)
Тоїчкін Д.В., к.і.н. (Київ)
Шаменков С.І. (Одеса)
Щибря В.В., к.і.н. (Київ)

Над випуском працювали

Головний редактор – Прокопенко В.М.
Редактор – Папакін А.Г.
Технічний редактор та дизайн – Безобчук О.В.
Перекладач – Лісниченко О.І.

Зареєстровано Міністерством юстиції України

Свідоцтво про державну реєстрацію:
КВ № 23861-13701 Р від 19.04.2019

Адреса: Україна, 03058, а/с 9,
Прокопенко Володимир Михайлович
Сайт: <http://striy.org.ua/>
E-mail: email@striy.org.ua

Малюнок на обкладинці:

Ватажок опришків.
Малюнок Сергія Шаменкова

Журнал опубліковано за посиланням:
striy.org.ua/index.php/striy/issue/view/striy_4_2022

Striy. Historic Clothing Studies

Striy is a popular science journal on the research of the history of clothing. The journal publishes scientific and popular materials on the history of clothing and uniforms, studies on textiles and accessories for civil and military suits, phaleristics and vexillology. A major place in the journal will be allocated for articles on the issues of practical reconstruction of individual items and technologies, as well as comprehensive sets of clothing and equipment.

The journal is published once a year and distributed electronically free of charge.

Historical Clothing

Serhii Shamenkov

Waist clothing of ancient Slavs and Scandinavian "Hábrækr" 3

Serhii Shamenkov

Sharovary trousers in the wardrobe of the Cossacks of Right Bank Ukraine in 1695 13

Serhii Shamenkov

Cossack kuntusz from the collection of the Dnipro D.I. Yavornytskyi National Historical Museum..... 17

Serhii Shamenkov

Characters of the poem "Aeneid" by Ivan Kotliarevskyi in the context of historical clothing of its era 25

Serhii Shamenkov

Images of Cossacks in the works of Jean-Pierre Norblin 35

Serhii Shamenkov

Opryshky outlaws of the era of Oleksa Dovbush: appearance, clothes and weapons 41

Graphic Reconstruction

Serhii Shamenkov

Graphic reconstruction musketeer "Maison du Roi" of the 1625–1627 55

Ethnographic Clothing

Liudmyla Klymuk

The structural arrangement of the kersetka from the collection of the Ukrainian Center of Folk Culture "Ivan Honchar Museum" 57

ISSN 2706-7203 (print version), **ISSN 2706-7211** (online version)

Editorial Board

Prokopenko V.M., PhD (Kyiv)
Adamenko D.V. (Kyiv)
Papakin A.G., PhD (Kyiv)
Sychevs'kyj S.V. (Kyiv)
Toichkin D.V., PhD (Kyiv)
Shamenkov S.I. (Odesa)
Shchybria V.V., PhD (Kyiv)

Editorial Board of the Volume

Chief Editor –
Prokopenko V.M.
Editor – Papakin A.G.
Technical Editor and Design –
Bezobchuk O.V.
Translator –
Lisnychenko O.I.

Registered Ministry of Justice of Ukraine

Certificate of registration:
KB № 23861-13701 P from 19.04.2019

Address: Ukraine, 03058, PO Box 9
Prokopenko Volodymyr
Site: <http://striy.org.ua>
E-mail: email@striy.org.ua

Drawing on the cover:

Opryshky leader.
Drawing by Serhii Shamenkov.

The journal published by the link:
striy.org.ua/index.php/striy/issue/view/striy_4_2022

Людмила Климук

Конструктивний устрій керсетки із зібрання Українського центру народної культури «Музей Івана Гончара»

Ключові слова: *керсетка, жіночий одяг, Чернігівщина, Музей Івана Гончара, XVIII ст, XIX ст.*

Стаття присвячена дослідженню унікального зразка жіночого безрукавного плечового одягу із зібрання Музею Івана Гончара – керсетки кінця XVIII – початку XIX ст. Автором було проведено дослідження особливостей конструкції та технік пошиття, а також виготовлена схема розкрою.

Liudmyla Klymuk

The structural arrangement of the kersetka from the collection of the Ukrainian Center of Folk Culture “Ivan Honchar Museum”

Keywords: *kersetka, women’s clothing, Chernihiv Region, Ivan Honchar Museum, 18th century, 19th century.*

The article deals with the study of a unique sample of women’s sleeveless shoulder clothing from the collection of the Ivan Honchar Museum – the kersetkas of the late 18th – early 19th century. The author studied the constructive features and tailoring techniques, as well as designed the cutting scheme.

Климук Людмила Василівна

Етнографиня, дослідниця історії костюму.

Klymuk Liudmyla Vasylivna

Ethnographer, researcher of the costume history.

e-mail: kersetka@gmail.com

У фондах Українського центру народної культури «Музей Івана Гончара» зберігається унікальний зразок жіночого безрукавного плечового одягу кінця XVIII – початку XIX ст. (Мал. 1–3). Локальними назвами такого типу вбрання були «керсетка», «корсет», «горсет», «корсетка» (Матейко 86). Але як власне називали цю річ її власники, ми не знаємо, тому далі по тексту будемо називати її керсеткою. Історія поширення та використання цього типу вбрання на території України на жаль ще детально не вивчена. Не будемо і ми наразі зупинятися на цьому питанні, оскільки головна мета цієї роботи – введення в науковий обіг цінного зразка одягу та аналіз його крою.

Користуючись можливістю, хочу висловити щиру вдячність керівництву та працівникам фондів Українського центру народної культури «Музей Івана Гончара», за можливість ознайомлення, дослідження та публікації цього непересічного предмету.

Із музейних записів відомо, що Іван Макарович Гончар придбав цю керсетку до своєї колекції в 50-х рр. XX ст. і, згідно його записів, вона походила із Чернігівської області. В музеї експонату було надано інвентарний номер КН-968.

Нами було оглянуто та проведено дослідження конструктивного устрою, технік та технологій пошиття даного експонату. Зроблено заміри деталей, в результаті чого було створено графічну схему конструкції керсетки (Мал. 1, а–в). Тут необхідно відмітити, що вказані у схемі розміри це фактичні заміри, зняті із історичного текстилю, який пройшов певну деформацію у процесі користування, тому деякі ділянки виробу могли зазнати суттєвого витягнення або усадки. Це варто враховувати при роботі із наведеною схемою крою.

За конструкцією – це безрукавний плечовий одяг комбінованого силуету, де перед злегка розширений до низу, а спинка прилегла по лінії талії, завдяки подвійним рельєфам та центральному шву (Мал. 4–6). Розріз по переду центральний, наскрізний із вузьким перекриттям пілочок. Горловина прямокутна, округлена по спинці. Довжина плеча зменшена. Пройма овальна, поглиблена. Виріб виконано на суцільній пришивній підкладці, сформованій з декількох частин (Мал. 7).

Конструктивні шви спинки трохи вище лінії талії переходять у заправовані зустрічні

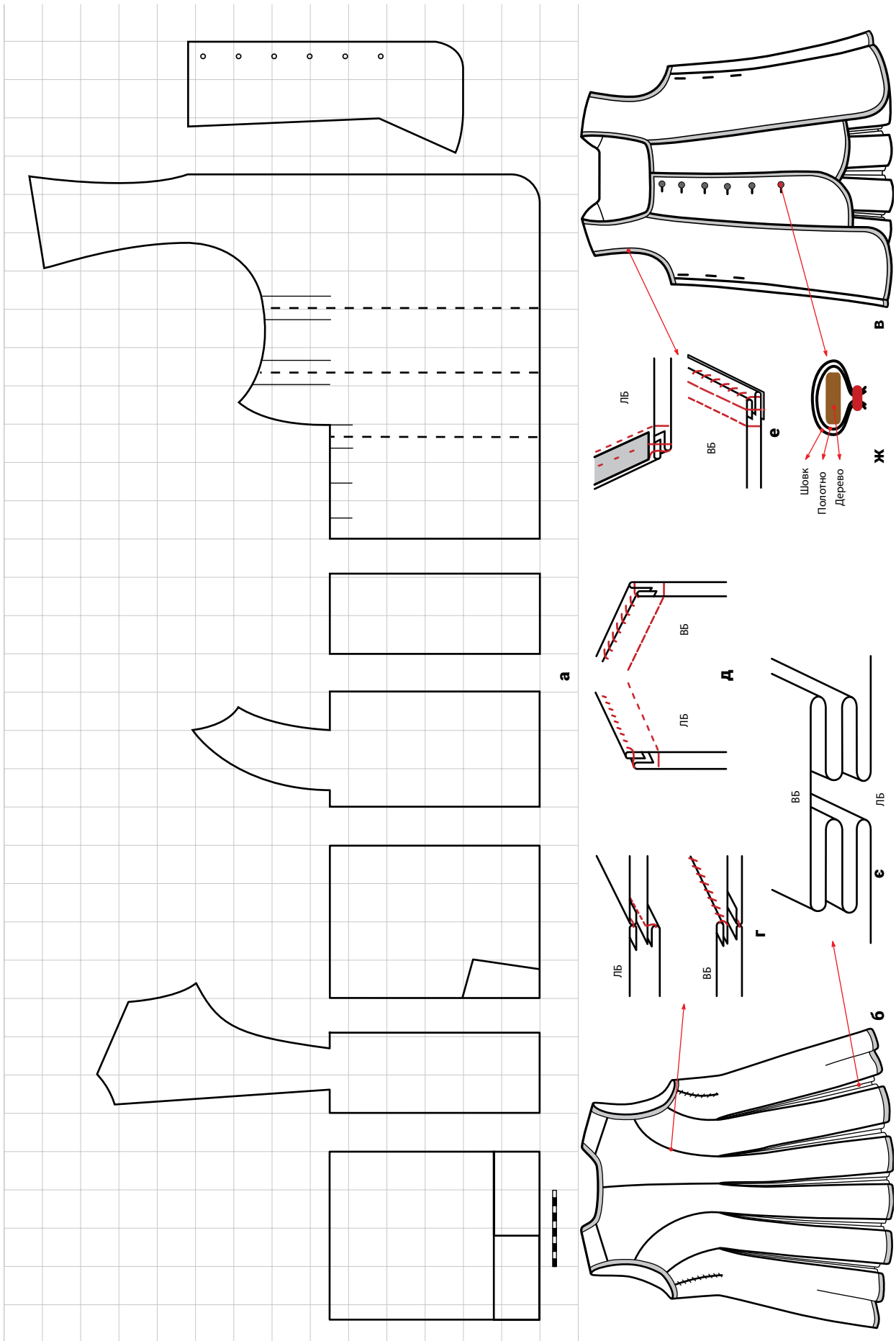
віялоподібні складки (Рис. 3). Чи зумовлене підняття лінії талії особливостями модного силуету, чи можливо спричинено невисоким ростом власниці, сказати наразі важко. Це питання потребує подальшого дослідження. Особливістю цієї конструктивної ділянки є спосіб драпірування прямокутних вставок по талії між деталями рельєфів. Вони сформовані у подвійні складки, що розведені у різні боки та зафіксовані (Мал. 1, е; 6). Цей крій у народі мав назву «до п'яти вусів», а «вусами» власне і називали складки. Такий тип конструкції спинки жіночих плечових і верхніх виробів був характерний з кінця XVIII аж до початку XX ст. для Полтавської, південного лівобережжя Київської, лівобережжя Черкаської, півдня Чернігівської та Сумської областей (Вовк 141). Це дозволяє окреслити можливе місце виготовлення виробу, на відміну від центральної та північної Чернігівщини, де вставки вже були трапецевидні, а складка фіксувалася без розгортання, чи лівобережної Дніпропетровщини, де подвійні, а іноді і потрійні складки навпаки згорталися, а тоді фіксувалися.

Перед виробу прямий, доповнений чотирікутними короткими вставками із заокругленими нижніми краями (Мал. 2). Низ деталей вставок розширений та оформлений у шлиці, що вказує на те, що безрукавка вдягалася із пишною спідницею (Мал. 8). Плечові шви похилі, зміщені на спинку. Бічний шов відсутній. На його місці були розташовані дві односторонні зашиті складки, по одній з яких розпустили, коли корсетку перешивали в пізніший час. Про це яскраво свідчить використання ниток іншої якості та кольору, різниця в технології обробки шва та відсутність тасьми на проймах безрукавки (Мал. 9). Це могло бути зумовлено вагітністю власниці виробу, на що вказує характерна форма набута внаслідок деформації тканини (Мал. 4).

Безрукавка застібається на 6 пласких дерев'яних, обтягнутих тканиною основи, гудзиків та прорізні петлі, обметані вручну петельним швом. Гудзики розміщуються на лівій частині пілочки, петлі на правій (Мал. 1, ж; 8).

По лінії талії спинки у пізніший час була нашита смуга тонкої бавовняної тканини. Її вільні кінці утворили зав'язки, завдяки яким досягалося щільне прилягання спинки до фігури (Мал. 7).

Безрукавка виготовлена з візерунчастого тонкого фабричного шовку золотаво-коричневого

Мал. 1. (а) – схема крою керсетки; (б, в) – промальовки загального вигляду керсетки; (г–е) – приклади з'єднувальних швів; (ж) – спосіб складання прямокутних вставок, які складають «вуса»; (з) – конструкція гудзика.

Мал. 2. Загальний вигляд керсетки на манекені (© О. Мітюхін).

Мал. 3. Загальний вигляд керсетки на манекені (© О. Мітюхін).

Мал. 4. Загальний вигляд керсетки на манекені (© О. Мітхюкін).

Мал. 5. Загальний вигляд керсетки на на площині (© О. Мітюхін).

Мал. 6. Керсетка у розгорнутому вигляді, вигляд зверху. Варто відмітити візерунчасту шовкову тканину скроєну з дзеркальним суміщенням малюнку (© О. Мітюхін).

Мал. 7. Керсетка у розгорнутому вигляді, вигляд зісподу
Підкладка зшита з лляного полотна, чотирьох різних рапортів смуг (© О. Мітюхін).

Мал. 8. Спосіб обробки бічних шлиць та Гудзики (© О. Мігтохін).

Мал. 9. Місця перешивання виробу у пізніший час. На фото добре видно шви, виконані нитками іншого гатунку (© О. Мітлюхін).

Мал. 10. Фрагмент шовкової тканини верху виробу (© О. Мітюхін).

Мал. 11. Фрагменти підкладки зі смугастого льону (© О. Мітюхін).

кольору, орнаментованого букетами квітів та гілками (Мал. 10). Цікавим є спосіб викладки деталей крою на тканині. Завдяки досвіду та майстерності кравця ми можемо спостерігати ефект дзеркальної симетрії малюнку. Такий спосіб розкладки значно збільшував витрати тканини на виріб та час роботи над ним, чим власне зумовлювалася і його ціна.

Інший ефект можна побачити на підкладці керсетки, яку пошили з лляного смугастого полотна аж чотирьох різних видів рапорту орнаменту, розміщених у довільному порядку (Мал. 7; 11). З чого можна зробити висновок, що кожний залишок тканини цінувався і використовувався з максимальною користю.

Передні вставки та усі зрізи безрукавки оздоблені нашитою чорною шовковою оксамитовою тасьмою з червоною облямівкою, фабричного виготовлення (Мал. 6; 8).

Пошиття ручне. При дослідженні керсетки були відмічені наступні шви: вперед голку, позад голку, косими стібками, косими стібками через край, петельний. Ряд з'єднувальних швів та особливості зшивання виробу були зафіксовані та наведені разом із схемою крою (Мал. 1, г–е).

Таким чином, нам вдалося дослідити особливості конструкції та створити схему крою унікального зразка жіночого безрукавного плечового одягу із зібрання Музею Івана Гончара – керсетки кінця XVIII – початку XIX ст. Вироби такого типу користувалися широкою популярністю у міського та сільського жіноцтва (Милорадович 224). Однак даний зразок привертає до себе увагу, якістю матеріалу та способу виготовлення, що може свідчити про високу кваліфікацію майстра та певну заможність його власниці.

Бібліографія

- Вовк, Хведір. *Студії з української етнографії та антропології*. Київ: Мистецтво, 1995.
- Матейко, Катерина. *Українській народний одяг. Етнографічний словник*. Київ: Наукова думка, 1998.
- Милорадович, В.П. «Життє-бытє лубенского крестьянина.» *Українці: народні вірування, повір'я, демонологія*. Київ: Либідь, 1991, с. 170–341.